

ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті узагальнено зарубіжний досвід організації профільної середньої освіти. Висвітлено особливості структури профільної школи окремих європейських країн, особливості формування профілів навчання та їх реалізації. Визначено перспективи розбудови профільної школи України у контексті сучасних європейських освітніх трендів.

Ключові слова. Профільна освіта, профілі навчання, ліцей, європейський досвід.

Abstract. The article summarizes the foreign experience of the organization of specialized secondary education. Features of the profile school structure of individual European countries, features of formation of study profiles and their implementation are highlighted. The prospects for the development of a specialized school in Ukraine in the context of modern European educational trends have been determined.

Keywords. Profile education, study profiles, lyceum, European experience

Вступ. Розроблення та реалізація функціональних моделей профільної освіти є важливою умовою успішного завершення освітньої реформи та становлення Нової української школи. Особлива увага до проблеми структури та змісту профільної школи зумовлена тим, що на цьому рівні не лише здійснюється завершальний етап формування предметних і ключових компетентностей здобувачів загальної середньої освіти, а й конкретизуються їх орієнтири щодо вибору напрямів подальшої навчання та майбутньої професійної діяльності. У цьому контексті актуальним є досвід європейських країн, у яких профільна школа традиційно є важливим та особливим складником освітніх систем, що відіграє ключову роль у вибудовуванні індивідуальної освітньої траєкторії випускника та є основою для успішного життя в суспільстві та економічного благополуччя. Його вивчення та узагальнення є актуальним у контексті розбудови профільної середньої освіти в Україні.

Мета статті. Проаналізувати особливості організації профільної середньої освіти в європейських країнах та визначити можливості використання цього досвіду в перспективах розбудови загальної середньої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. У переважній більшості країн Європи профільна освіта є завершальним трирічним циклом повної загальної середньої освіти, що забезпечує підготовку здобувачів до вступу у вищу школу, а також можливість отримання професії. Наприклад, у Франції здобуття загальної середньої освіти завершується в ліцеї за двома спрямуваннями: загальноосвітнього та технологічного. До ліцею можуть вступити випускники школи другого ступеня (колежу) за результатами національного оцінювання.

Натомість до колежу набирають учнів після закінчення початкової школи без додаткових іспитів. Навчання в колежі відбувається впродовж 4 років та передбачає опанування обов'язкових і факультативних предметів і міжпредметних курсів. Як обов'язкові вивчаються такі предмети: французька, математика, історія географії, моральне та громадянське виховання, сучасні мови, науки про життя та землю, хімічна фізика, технології, фізкультура і спорт, пластичні мистецтва, музичне виховання. Передбачено можливість об'єднання природознавства, наук про Землю, фізико-хімії та техніки в інтегрований курс «Природознавство і техніку», що викладається як цілісний предмет з першого року навчання в цьому циклі.

Крім обов'язкових предметів передбачено додаткові години (щотижнева допоміжна година, поглиблене вивчення предметів, індивідуальна підтримка та міждисциплінарні практичні заняття тощо). Таким чином, ще на другому рівні загальної середньої освіти створюються умови для майбутньої профілізації в ліцеї. Концептом побудови змісту навчання школи другого ступеня у Франції є спільне ядро знань, умінь, навичок, культури, цінностей і ставлень, необхідних для успішної освіти та життя учня як особистості та громадянина.

Основною ідеєю організації старшої школи є пропозиція здобувачам курсів, які кожен з них обирає відповідно до своїх вподобань та можливостей, широка база гуманістичної та наукової культури, відкрита до викликів майбутнього; широкий вибір спеціальних дисциплін, кількість яких варіює між першим і останнім роками. У ліцеях для учнів передбачено можливість вибору на першому році навчання предметів за трьома спрямуваннями, їх кількість зменшується на останньому році до 2 - саме вони й складуть основу для вступу випускника на бакалаврат.

Таким чином, на першому курсі ліцею розпочинається профілізація, з якою учень остаточно визначається впродовж другого року. На останньому році навчання частка загальнообов'язкових предметів зменшується за рахунок збільшення обсягу предметів спеціалізації у перспективах здобуття вищої освіти. На першому році ліцею профільні предмети оцінюються за поточними результатами, надалі за підсумковими іспитами.

Також учні можуть додатково обирати факультативні курси (один на першому році з додаванням по одному в наступні роки). Обов'язковому оцінюванню підлягають не більше двох факультативних курсів.

Обов'язковий складник, що забезпечує загальнокультурну підготовку, необхідну для розуміння сучасного світу, на першому році навчання в ліцеї становить 60% (15 годин із загальних 26,5–28 годин на тиждень залежно від обраних курсів спеціалізації). На третьому році навчання цей показник зменшується до 30% від загальної кількості годин (8,5 годин із загального тижневого розкладу від 27 до 28 годин).

Усі учні ліцею отримують індивідуальну підтримку в обсязі 54 годин на рік, що включає три складники: підтримку (репетиторство), поглиблене вивчення, орієнтаційна допомога (адаптація в умовах конкретного закладу освіти).

Основними профілями навчання в ліцеї загальноосвітнього спрямування є: *Географічна історія, геополітика та політичні науки* (передбачає поглиблене вивчення історії, географії, основ геополітики та політології, що важливо для розуміння сучасного світу);

Гуманітарні науки, література та філософія (передбачає реалізацію літературного та філософського підходів до основних культурних питань і особисту рефлексію через художні твори);

Іноземні мови, літератури та культури (основною метою є розвиток комунікативних умінь, навичок читання, критичного аналізу, самостійності, володіння мовою у різних контекстах, що забезпечується поглибленим вивченням іноземних мов з викладанням класичною та сучасною англійською, німецькою, іспанською, італійською, а також регіональними мовами (баскською, каталонською, корсиканською тощо);

Література, мови та культури античності (з акцентом на спільних для латинської та грецької мов особливостях через конкретні об'єкти вивчення та комплексного розгляду середземноморського світу з географічної, хронологічної та культурної точки зору);

Математика (поглиблення понять, вивчених раніше, за розділами «Алгебра», «Аналіз», «Геометрія», «Імовірність і статистика» та «Алгоритміка та програмування»);

Цифрові та комп'ютерні науки (ознайомлення з концепціями та методами інформатики в науковому та технічному аспектах, зокрема, формування навичок аналізу та моделювання, оброблення інформаційних потоків, проєктно-алгоритмічних рішень тощо);

Науки про життя та землю (формування наукової культури, заснованої на фундаментальних поняттях біології та геології, формування навичок у галузі охорони навколишнього середовища, здоров'я та безпеки);

Інженерні науки (об'єктом вивчення є штучні об'єкти та системи, що забезпечує формування в учнів здатності до інновацій та вирішення конкретних проблем інженерних наук на основі спостереження, розроблення гіпотез, моделювання, реальних та віртуальних експериментів і критичному аналізі отриманих результатів);

Економічні та соціальні науки (вивчаються основні економічні, соціальні та політичні проблеми сучасного суспільства);

Хімічна фізика (акцентується увага на чотирьох аспектах, пов'язаних із ситуаціями повсякденного життя («Будова та перетворення матерії», «Рух та взаємодії», «Енергія: перетворення та перенесення», «Хвилі та сигнали»), сферами практичного застосування фізики та хімії, експериментальною практикою та моделюванням з метою встановлення зв'язків між світом об'єктів, досвіду, фактів та світом моделей і теорій);

Мистецтво: історія мистецтв, театр, образотворче мистецтво, виконавське мистецтво тощо (знання про форми створення образів і звуків на основі історичних, стилістичних, технічних і соціологічних підходів; такі об'єкти масового виробництва, як фільми, серіали, відео, що транслюються в Інтернеті, відеоігри тощо);

Біологія та Екологія (поглиблення знань про організацію та функціонування живих систем, вирішення екологічних та біологічних проблем з науковою аргументацією, формування наукової культури та критичного мислення, громадянських компетентностей);

Фізкультура, спорт і культура .

Основними профілями в ліцеї технологічного спрямування є:

Науки і технології менеджменту та менеджмент;

Здоров'я та соціальні науки та технології;

Науки і технології готельного господарства та громадського харчування;

Науки і технології промисловості та сталого розвитку;

Лабораторія науки і техніки (фізика, хімія та математика, біохімія-біологія (оцінюється на 1 курсі), біотехнологія або фізико-хімічні науки в лабораторії);

Науки і технології дизайну та прикладного мистецтва;

Науки і техніка театру, музики і танцю;

Науки і технології агрономії та побуту [2].

У технологічному ліцеї здійснюється підготовка до отримання професійної ліцензії або подальшого навчання на кваліфікованого інженера.

Освітня системи Великої Британії є багаторівневою: 1-3 рівні (базовий, проміжний, «просунутий») загалом відповідають повній загальній середній освіті, здобуття якої надає право випускникам на вищу освіту, 4–6 рівень вищої освіти, що завершується здобуттям відповідного сертифікату та диплому бакалавра, 7 - здобуття інтегрованого ступеня магістра (наприклад, інженерії), магістра наук, магістра мистецтв, 8 – здобуття ступеня доктора філософії [1].

Цікавою особливістю цієї системи є те, що кожен рівень освіти поділяється на цикли, причому завершальний цикл окремого рівня може бути одночасно початковим циклом наступного. З огляду на це, рівню профільної середньої освіти у традиційному розумінні відповідають цикли 3 та 4, хоча формально вони належать до різних рівнів освіти. На рівні 3 розпочинається формування спеціалізованих знань та навичок, розвиток яких продовжується на рівні 4 у напрямі професійних навичок [4].

Незалежно від профілю навчання на рівні 3 учні вивчають англійську мову, математику, Science. обов'язковими предметами також є історія, географія, сучасні іноземні мови, дизайн і технології, мистецтво та дизайн, музика, інформатика, фізична культура, громадянська освіта. Школа має також забезпечити статеве та медичне виховання, а також релігійну освіту учнів.

На рівні 4 учні починають спеціалізовану підготовку, орієнтовану на отримання сертифікату, що дає право на здобуття вищої освіти за певним напрямом. Зміст навчання складають обов'язкові (англійська мова, Science, математика), обов'язково-вибіркові (інформатика, фізична культура, громадянська освіта), а також принаймні один предмет на вибір із кожної з таких галузей, як мистецтво, дизайн і технології, гуманітарні науки, сучасні іноземні мови [3].

Формування конкретних профілів навчання здійснюється у достатньо широкому діапазоні, виходячи з уподобань здобувачів освіти та можливостей закладів освіти різних типів.

Висновки. Європейський досвід організації профільної середньої освіти демонструє специфічні особливості, які доцільно аналізувати в контексті розбудови загальної середньої освіти в Україні. Варто звернути увагу, що в європейських країнах переважно функціонують заклади профільної середньої освіти двох спрямувань: загальноосвітнього (універсального, академічного) та технологічного (професійного). Заклади профільної освіти як першого так і другого спрямувань є мультипрофільними. Багато профільність покликана максимально забезпечити інтереси та вподобання здобувачів освіти. Важливою особливістю є гнучкість співвідношення обсягів інваріантного та варіативного складників, що змінюється залежно від року навчання (наприклад, від 60%/40% на першому році навчання ліцею до 30%/70% на третьому). Достатньо гнучкою є і процедура формування самого профілю, завдяки їй здобувачі освіти можуть самостійно коригувати освітню траєкторію через обрання профільних предметів, кількість та перелік яких теж може змінюватися залежно від року навчання та уточнення напрямку подальшої вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Education and learning. URL: <https://www.gov.uk/browse/education>.
2. MINISTÈRE de l'éducation nationale et de la jeunesse. URL: <https://www.education.gouv.fr/les-chiffres-cles-du-systeme-educatif-6515>.
3. The national curriculum. URL: <https://www.gov.uk/national-curriculum/key-stage-3-and-4>.
4. What qualification levels mean. URL: <https://www.gov.uk/what-different-qualification-levels-mean/list-of-qualification-levels>.

УДК 37.036.5

Наталія Донець

аспірант кафедри природничих наук і методик їхнього навчання

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

ORCID.ID: 0000-0002-0989-531X

e-mail: natadonatan@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглядаються й аналізуються перспективи реформування середньої освіти у контексті імплементації нового Державного стандарту профільної освіти. Згідно з цим проєктом, профільна освіта матиме два спрямування: професійне та академічне. Така диференціація дозволить здобувачам освіти гнучко вибирати профілі та предмети для вивчення. У проєкті Державного стандарту встановлені спільні критерії для обох напрямків, забезпечуючи якісну академічну та професійну підготовку учнів. Освіта в межах цього стандарту передбачає тривалість навчання в три роки, які включатимуть адаптаційний та